

ע ל מלחמת לבנון השנייה (להלן: המלחמה) ועל תקופת ההכלה שקדמה לה נמתחה ביקורת נוקבת על-ידי הציבור הישראלי. אלה נותחו לעומק על-ידי ועדת וינוגרד שהוקמה לאחר המלחמה במטרה לבחון את כשליה.

מטרת המאמר הזה היא לבדוק האם האופן שבו ניהלה ישראל את המלחמה נגד החזבאללה ולבנון עלה בקנה אחד עם תפיסת הביטחון של ישראל כמו כן מבקש המאמר לענות על השאלות האם יש לשנות את התפיסה בהתאם לתוצאות המלחמה בהתאם וכיצד לעשות זאת.

כידוע, לישראל אין תפיסת ביטחון כתובה ומאושרת. בשנים האחרונות נעשו כמה וכמה ניסיונות לגבש תפיסה כזאת, בין היתר על-ידי מכון ראות,² המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS), פרופ' יצחק בן ישראל⁴ ופרופ' עוזי ארד,⁵ שידם את הקמת הפורום לאסטרטגיית-העל למדינת ישראל - כל אחד מהם בחר את הרמה שבה הוא עוסק ואת רוחב הגזרה. זאת נוסף על ועדה בראשותו של דן מרידור, שישבה על המדוכה ב-2006. המאמר מתייחס לטיוטה של תפיסת הביטחון שהפיץ המטה לביטחון לאומי לגורמי הביטחון השונים כפי שהיא באה לידי ביטוי בכתב-העת **עשתונות**.⁶

מסמך תפיסת הביטחון שהפיץ המטה לביטחון לאומי (המל"ל) ב-2012 לא היה קיים כמובן ב-2006, אבל עקרונות תפיסת הביטחון שהוא מתאר היו בהחלט רלוונטיים גם אז. המאמר בוחן את המלחמה לנוכח העקרונות המרכזיים האלה בתפיסת הביטחון לצורך הדיון בתפיסת הביטחון, ולא כביקורת על ממלאי התפקידים השונים במלחמה.

אל"ם גור ליש < ראש חטיבת תפיסת הביטחון במטה לביטחון לאומי

עיקרי תפיסת הביטחון

על-פי טיוטת המסמך **תפיסת הביטחון** שהפיץ המל"ל, ישראל נמצאת באחד משני מצבי יסוד ביטחוניים - שגרה וחירום:⁷ בשגרה - מנסה ישראל להאריך, עד כמה שניתן ונכון (אך לא בכל מחיר), את תקופת השגרה, תוך שימור רמת אלימות נסבלת נגדה, ולהכין את התנאים לניצחון חד למקרה של מלחמה. [...] בחירום - מנסה ישראל להשיג ניצחון חד וברור, תוך פרק זמן קצר (ימים, או תוך שבועות בודדים כאשר ההגנה אפקטיבית), תוך פגיעה מרבית באויב והקטנת הנזק לעורף הישראלי, כך שתגיע לסיום העימות בתנאים שיתמכו בתקופת שגרה ארוכה ויציבה אחריו".⁸

ההבחנה הברורה ביותר בין חירום לשגרה נקבעת על-פי השאלה האם ישראל מעוניינת בהימשכותו של המצב או בקיצורו? אם ישראל מנסה לשמר את המצב (ואפילו לשפר אותו במעט) - זוהי שגרה. אם המצב לחלוטין אינו קביל על ישראל והיא מנסה לקצר - זוהי עת חירום.

מצב השגרה אינו מצב של רגיעה, נהפוך הוא - בדרך-כלל השגרה בישראל כוללת גילויים של אלימות נגד ישראל, אולם רמת האלימות היא כזאת שישראל מעדיפה לספוג את רמת האלימות הנמוכה (הגם שהיא מעוניינת להפחית אותה) ובלבד שלא תידרש לצאת למלחמה (או עימות בעצימות גבוהה).

ישראל מתמודדת לעתים עם מצב שבו הופכת השגרה לבלתי נסבלת, למשל, כשאירועי הטרור מתרבים עד שהיא אינה מעוניינת להכילו עוד, ואז נעשה ניסיון לשנותו. על-פי <

האם הניסיון של צה"ל ממלחמת לבנון השנייה מצריך עדכון משמעותי בתפיסת הביטחון של ישראל, כפי שהיא באה לידי ביטוי היום בטיוטת המטה לביטחון לאומי

לוחמים במהלך מלחמת סיני
ישראל מתמודדת לעתים עם מצב שבו הופכת השגרה לבלתי נסבלת. כשאירועי הטרור מתרבים עד שהיא אינה מעוניינת להכילו עוד - נעשה ניסיון לשנות את המצב

מלחמת לבנון השנייה והתקופה שקדמה לה

מקרה מבחן של תפיסת הביטחון של ישראל

את העובדה שלא התקיימו דיוני עומק מספקים לבחינת האסטרטגיה הזאת).¹⁴ התפיסה של המל"ל היא שאסטרטגיית הכלה (ואף הבלגה) בתקופת שגרה היא הגיונית וסבירה משום שנקיטתה מובילה לדחיית המלחמה, והיא מאפשרת לישראל לקדם יעדי על נוספים שלה. ואכן מבחינה אזורית, השנים שקדמו למלחמת לבנון השנייה היו שקטות יחסית ונוחות לתושבי הצפון. ואולם, לישראל יש יעד נוסף בתקופת שגרה מעבר לניסיון להאריך אותן. היעד הזה הוא "להכין את התנאים לניצחון חד במקרה של מלחמה". מתעוררת השאלה: האם ניצלה ישראל את השנים שקדמו למלחמת לבנון כדי להכין את התנאים לניצחון?

ועדת וינוגרד הצביעה על כמה נשלים בהכנת צה"ל למלחמה. המאמר הזה, העוסק ברמה האסטרטגית של המלחמה, אינו מתייחס לבעיות שהציפה הוועדה בנושאים טקטיים ואופרטיביים. ניתן למנות שלושה סוגים של קשיים אסטרטגיים: שינויים והתפתחות בתפיסת הפעולה של צה"ל אשר גרמו לאי ודאות לגביה (התיאוריה של המלחמה); קושי בהתאמת התוכניות למצב המשתנה בלבנון; קושי בשיח בין הדרג המדיני (שהתחלף) לדרג הצבאי.

ללא קשר לאירועים בלבנון התקיים בצה"ל בתחילת שנות האלפיים תהליך לא פשוט של שינוי בפרדיגמה של המלחמה. השינוי נבע מכמה גורמים, שבהם לא אעסוק במאמר הזה, אבל התוצאה הסופית שלו ב-2006 הייתה מבוכה קונצפטואלית. רעיונות שונים, בהם מערכה מבוססת על אפקטים, המהפכה בעניינים צבאיים (RMA) וגישות למלחמה בעצימות נמוכה, התפתחו בצה"ל. הרעיונות עוררו ויכוח פנימי בצה"ל, שלא הוכרע, והובילו לכך שרעיון מרכזי כמו הכרעה הוצב בהקשר חדש ולא ברור. לצה"ל לא הייתה תשובה תפיסתית מאושרת ומוטמעת לשאלות הבאות: כיצד ניתן להכריע גוף כמו החזבאללה בלבנון? האם ניתן להכריע אותו? ומהם נכון לנסות להכריע אותו? צה"ל נכנס למלחמת לבנון השנייה

כאשר התוכנית האופרטיבית התקפה שלו הייתה משנת 2002, ולא רלוונטית למצב בשטח. שתי תוכניות נוספות הועלו אך עדיין לא התגבשו לכדי תוכנית מבצעית מאושרת - "מי מרום" ו"שוברת הקרח". התוכנית של 2002, שהייתה התוכנית האחרונה שאושרה, גובשה בהתאם למציאות שבה סוריה הייתה כוח מרכזי בלבנון, והמצב בשטח היה שונה לחלוטין לאחר נסיגת כוחות סוריה ב-2005. התוכנית שגובשה ב-2002 התבססה על פעולה קרקעית שתשולב עם מהלך התקיפה האווירי. שר הביטחון אז שאול מופז קבע את מטרת התוכנית: "להסיר (ולא רק לצמצם) את האיום הרקטי, בדגש על הרק"ק ארוך הטווח, תוך פגיעה קשה בחזבאללה, ומבלי להגיע להידרדרות כוללת"¹⁵. התוכנית לא ביררה את השאלה כיצד ניתן להסיר את איום הרק"ק של החזבאללה בלי להידרדר למלחמה כוללת, וייתכן שהסתמכה על כך שהכוחות הסוריים

▶ ההגדרה לעיל, הפעולה שמטרתה היא שינוי המצב מעבירה את ישראל למצב חירום (כאמור, ייתכן שעל-פי הגדרת צה"ל, הפעולה תהיה מסוג חירום או מלחמה).

"ההיגיון של תקופת השגרה - בשגרה מתנהלת ישראל במתח שבין שני ערכים - מחד גיסא, רצונה להבטיח את שלום אזרחיה, בכל זמן ומקום, ומאידך גיסא, ההכרח שלא להימצא לאורך זמן במצב מלחמה, כדי שניתן יהיה לפתח את החברה והמשק. כפועל יוצא ממתח זה מוכנה ישראל לסבול רמת אלימות מסוימת לאורך תקופת השגרה. מוכנות זו אינה מבטאת התנהלות ביטחונית רשלנית (או רפיון ידיים)".⁹

פרק השגרה - תקופת הכלה

על-פי דוח ועדת וינוגרד, בתקופה שבין נסיגת צה"ל מלבנון לבין פרוץ מלחמת לבנון השנייה יישמה ישראל אסטרטגיה של הכלה.¹⁰ הוועדה מנתה כמה גורמים שהניעו את ישראל ליישם אסטרטגיה של הכלה שעמדה בניגוד גמור להצהרות שהצהירה עם הנסיגה:

"הנסיגה החד-צדדית לוותה בהכרזה ישראלית חד-משמעית לפיה ישראל תגיב בעוצמה ובנחישות על כל הפרה של ריבונותה. על דעת הכול - מצדדי הנסיגה ומתנגדיה כאחד - היה מוסכם כי יש להגיב על פגיעה אפשרית בריבונותה של ישראל לאורך הגבול הלבנוני באופן מידי ובחוזקה. [...]

יציאת צה"ל מלבנון לא גרמה לחזבאללה לשנות מתפיסתו הבסיסית. למרות שחיקה מסוימת בלגיטימציה שלו להמשך הלחימה נגד ישראל סירב הארגון - גם משיקולים פנים לבנוניים - להתפרק מנשקו ולהפסיק את המאבק המזוין נגד ישראל. בהתאם, המשיך חזבאללה לבצע מדי פעם פיגועים נגד כוחות צה"ל לאורך הגבול תוך שהוא נאחז בעילות שונות, ביניהן שחרור חוות שבעא ושחרור אסירים לבנוניים שבידי ישראל.¹¹ אם הייתה תקווה מצד ישראל שיציאת צה"ל מלבנון תשמוט את הגיון ההתנגדות מתחת רגלי החזבאללה הרי שהתקווה הזאת נכזבה. החזבאללה המשיך בהתנגדות מוחשית ואלימה נגד ישראל.

ואולם, רמת האלימות של העימות לאחר נסיגת כוחות צה"ל הייתה נמוכה באופן משמעותי מזו שהייתה לפני יציאת צה"ל מלבנון. בשנים שקדמו ליציאת צה"ל מלבנון התרחשו כ-50 אירועים ביטחוניים מדי חודש, והמספר הזה גדל מאוד בחודשים שלפני הנסיגה. לאחר הנסיגה ירד מספר האירועים האלימים לכמה בודדים מדי חודש. נסיגת צה"ל מלבנון הובילה בהחלט לירידה משמעותית ברמת האלימות בגבול הצפון אבל לא להפסקתה המוחלטת. זאת ועוד, כפי שציינה ועדת וינוגרד, החזבאללה חיזק את היערכותו בדרום לבנון ופיתח מרכיבים הגנתיים והתקפיים כדי להרתיע את ישראל. לא פעם נמתח ביקורת על אסטרטגיית הכלה שיישמו ממשלות ישראל עד מלחמת לבנון השנייה. ייתכן שזו הייתה גם הכוונה של דוח וינוגרד (אם כי הוא אינו קובע במפורש שאסטרטגיית הכלה הייתה שגויה. הדוח כן מדגיש

כשפרצה המלחמה לא היו לצה"ל תוכניות מבצעיות רלוונטיות ומאושרות. לא הוכנו התנאים להגיע לניצחון חד וברור כפי שמציעה תפיסת הביטחון

המדיני (ראש הממשלה ושר הביטחון), לא הושלם השיח בין הדרג המדיני לדרג הצבאי בנוגע לתוכניות המלחמה במקרה של הסלמה ניכרת בלבנון. בדיונים שקדמו למלחמה עלה שוב ושוב הרצון להימנע מהסלמה - גישת ההכלה, שכאמור, עולה בקנה אחד עם תפיסת הביטחון הכללית של ישראל. ואולם לא הושלם הדיון בשאלות מה יעשה צה"ל במקרה שהמצב יסלים לכדי מלחמה, מה יהיו יעדי ישראל וכיצד ינסה צה"ל להשיגם. בתחילת מרס 2006 התקיימו כמה התייעצויות מדיניות ביטחוניות בנוגע לשאלה כיצד תגיב ישראל במקרה של חטיפת חיילים על-ידי החזבאללה, ובמהלכן קבע אהוד אולמרט, שהיה באותה עת ממלא מקום ראש הממשלה: "אנחנו צריכים להיות מוכנים עם דפוסי תגובה שמותאמים לסוג הגירוי שיתקיים. אני מקווה שמישהו מכין את התוכניות האלה". הרמטכ"ל דן חלוץ השיב: "הן קיימות".¹⁹ התוכניות לא הוצגו, וממילא לא התקיים דיון בשאלה כיצד ניתן להשיג את היעדים וגם לא התקיים דיון בחלופות השונות שפותחו באותה עת בצה"ל. על אי ההתאמה בין המציאות האופרטיבית למטרות הדרג המדיני ניתן ללמוד מסיכום אולמרט להתייעצות ביטחונית לפני נסיעתו לחו"ל:

"האם היינו יכולים להגיע למצב שבסיומו צבא לבנון יהיה פרוס בדרום, חזבאללה ייסוג לאחור ויפורק מנשקו, למעשה זו תהיה השלמה של החלטת מועצת הביטחון 1559. [...] אם יש דבר שהתוצאה שלו יכולה להיות הסרת האיום של [...] חזבאללה [...] זה מעניין אותנו מאוד".²⁰

לא לובנה הזיקה בין מצב הסיום המדיני-אסטרטגי הרצוי האמור ובין ההישג הצפוי הריאלי של התוכניות המבצעיות שוברת הקרח ומי מרום. לפיכך, גם ללא בחינה של הרמה האופרטיבית והרמה הטקטית ניתן לראות שישראל הגיעה לא מוכנה מבחינה אסטרטגית למלחמה. התכליות האסטרטגיות האפשריות למלחמה לא נידונו באופן עמוק בין הדרג המדיני והדרג הצבאי, ולכן כשפרצה המלחמה לא היו לצה"ל תוכניות מבצעיות רלוונטיות ומאושרות. לא הוכנו התנאים להגיע לניצחון חד וברור כפי שמציעה תפיסת הביטחון.

פרק החירום - המלחמה

במסמך **עיקרי תפיסת הביטחון** שפרסם המל"ל נכתב: "בחירום - מנסה ישראל להשיג ניצחון חד וברור, תוך פרק זמן קצר (ימים), או תוך שבועות בודדים כאשר ההגנה אפקטיבית), תוך פגיעה מרבית באויב והקטנת הנזק לעורף הישראלי, כך שתגיע לסיום העימות בתנאים שיתמכו בתקופת שגרה ארוכה ויציבה אחריו. [...]"

המלחמה משרתת שני יעדים: האחד, יעד מידי, שתפקידו להסיר את האלימות הנוכחית או להפסיקה, וכן יעד ארוך טווח, שתפקידו ליצור תנאים לתקופת שגרה ארוכה ושקטה, ככל הניתן, לאחריה.²¹

התפיסה רואה במלחמה את הכלי הכמעט בלתי נמנע לעיצוב תקופות השגרה. בשנים האחרונות הקדיש צה"ל זמן רב לדיונים בנוגע לאופי ההכרעה במלחמה, אולם על-פי הניתוח הזה, די בכך שהמהלך הצבאי יביא לסיום סבב המלחמה, ויוביל לתקופת שגרה ארוכה ושקטה יחסית.

רבות נכתב על תהליך קבלת ההחלטות בעת היציאה למלחמה ובמהלכה. ועדת וינוגרד לא מצאה לנכון לשפוט את עצם ההחלטה לצאת למלחמה בעקבות חטיפת החיילים, <

כוחות צה"ל במלחמת לבנון השנייה. צה"ל נכנס למלחמה כאשר התוכנית האופרטיבית התקפה שלו הייתה משנת 2002, והייתה לא רלוונטית

בלבנון ירסנו את החזבאללה - כוחות שכמובן לא היו שם ב-2006.

עוד לפני יציאת סוריה מלבנון החלה להתגבש בצה"ל תוכנית אופרטיבית מבוססת על גישת האפקטים, שעיקרה הפעלת מנופים עקיפים על החזבאללה, גם ללא מהלך קרקעי. הגישה הזאת אף תורגלה ביוני 2004 בתרגיל מטכ"לי. בעקבות התרגיל הנחה אלוף פיקוד הצפון באותה עת בני גנץ להמשיך לפתח בפיקוד תוכנית על סמך הגישה הזאת ובצירוף "צורות תמרון נוספות" ומדרגות הסלמה.¹⁶

בנובמבר 2005 - לאחר סיום ההתנתקות מרצועת עזה - הופצה בצה"ל הוראת תכנון מטכ"לית חדשה לפיקוד צפון - מי מרום. התוכנית הזאת התבססה על הנחת עבודה שלפיה לא ניתן להכריע את המערכה נגד החזבאללה באמצעות פעולת אש-מנגד בלבד. היא קבעה אפוא פתיחה במהלכי אש-מנגד להכנת מהלך של תמרון קרקעי רחב בדרום לבנון באמצעות כוחות סדירים ומילואים. הרעיון המרכזי של תוכנית מי מרום אושר על-ידי הרמטכ"ל במאי 2006. התוכנית תורגלה ביוני 2006 בפיקוד צפון במסגרת תרגיל מטכ"לי, והייתה אמורה לקבל את אישור הרמטכ"ל לאחר ביצוע תרגיל נוסף לבחינתה - באוקטובר 2006. ואולם, המלחמה נפתחה קודם לכן.¹⁷ במקביל לתהליך בפיקוד צפון פיתח המטכ"ל תוכנית נוספת - שוברת הקרח - שמטרתה הייתה לייצב בלבנון מצב חדש באמצעות פעולה רבת עוצמה באש-מנגד בשילוב מהלך קרקעי מוגבל ובחינת התנאים להגעה להפסקת-אש. במסגרת הפסקת-האש תיעשה הערכה אם הושגו יעדי המלחמה, ואם לא - תיבחן האפשרות להרחיב את המהלך הקרקעי.¹⁸

בנוסף, במיוחד לנוכח חילופי ממלאי התפקידים בדרג

שאנחנו מורתעים מקטיושות שיופנו לעורף הישראלי, אז אנחנו צפויים לעוד חטיפה ועוד חטיפה ועוד חטיפה, עד שהם ייצרו את המאזן הכמותי אולי בעיניהם, שיביא למילוי דרישותיהם. מן הדברים האלה אפשר להבין שהרמטכ"ל ראה בפעולת ישראל תגובה למציאות בלתי אפשרית שנוצרה".

המצב בעייתי יותר בנוגע ליעד של הגעה לסיום המלחמה. מתעוררת השאלה: מה הייתה הגישה הבסיסית של ישראל לסיום המלחמה? ישראל לבטח לא ניסתה לכבוש את לבנון או להכריע באופן ישיר את החזבאללה. נהפוך הוא, הרמטכ"ל סבר שלא יהיה צורך במהלך קרקעי משמעותי.²⁶ ואולם, גם התבססות על מנוף בין-לאומי שיופעל על הצדדים לנוכח הפגיעה בתשתיות לאומיות של לבנון לא מומש משום שהדרג המדיני לא אישר תקיפת מטרות תשתית לבנוניות כפי שהמליץ הרמטכ"ל.²⁷ למרות חשיבות הנושא בעיני הרמטכ"ל לא נעשה בירור הדדי מדוע הוטלה ההגבלה ואיך היא משפיעה על התוכנית.

אם הייתה תקווה בקרב מקבלי ההחלטות בישראל שלנוכח הפגיעה המשמעותית בלבנון ובחזבאללה יבקש האחרון הפסקת-אש מיוזמתו – היא התבדתה. יתר על כן, החזבאללה טען לאחר המלחמה שעצם העובדה ששרד והמשיך בירי לעבר ישראל היא ניצחון "אלוהי" עבורו. במצב כזה לא היה סביר שהחזבאללה ייזום הפסקת-אש (אם כי הוא היה מוכן להפסקת-אש כמעט בכל עת, אבל בתנאים).

לחלופין ניתן להניח שנצאללה נגרר למלחמה בטעות (הוא טען כי "אם הייתי חושב ב-11 ביולי ששביית החיילים תביא למלחמה כזאת בהחלט לא הייתי מבצע אותה")²⁸. לכן את היעד הראשון של המלחמה – להגיע לסיומה – יכלה ישראל להשיג בכל רגע נתון אם הייתה מפסיקה את פעולותיה ההתקפיות. ספק אם המצב הזה

היה מובן למקבלי ההחלטות בישראל.

בדיון שערכה הממשלה ערב המלחמה שאלה שרת החוץ את הרמטכ"ל "מהו ניצחון?". הרמטכ"ל ענה:

"אכן אין פה ניצחון, אין פה נוק אאוטים. לדעתי, מה שאנחנו צריכים לעשות זה להגיב תגובה מספיק חריפה, שתקרא את הגורמים הבין-לאומיים להיכנס לתוך העסק, להתערב בנקודת ההתערבות הנכונה, בשביל להביא ללחץ על מי שצריך. [...] אני אינני סבור שיש מהלך צבאי שמביא חזרה חטופים מלבנון. [...] אחד הדברים שאני מחפש עבור מדינת ישראל זה למנוע את החטיפה הבאה, או להקטין את הסיכוי שתתרחש החטיפה הבאה."²⁹

הדברים האלה מלמדים שהרמטכ"ל ביסס את סיום האלימות על התערבות בין-לאומית ושמסגרת הזמנים הייתה לא ברורה מבחינתו.

ייתכן שיש לחפש את מנגנון הסיום שחיפשה ישראל ביעד השני של המלחמה – הכנת תקופת השגרה שאחריה. מקבלי ההחלטות בישראל לא הבחינו כנראה בין שני היעדים האלה, ולא עמדו על כך שהם יעדים נפרדים ושאת הראשון שבהם ניתן להשיג בכל רגע נתון באמצעות הפסקת המלחמה בצורה יזומה על-ידי ישראל.

▶ אולם היא בהחלט העירה על תהליך קבלת ההחלטות שקדם ליציאה למלחמה.²² המאמר הזה אינו בוחן את קבלת ההחלטות אלא מנסה להשוות את מהלך המלחמה לתפיסת הביטחון של ישראל. לשם כך אנסה ללמוד על סמך הפעילות בפועל של מכל ישראל מה היעד שניסו מקבלי ההחלטות להשיג.

להלן אבקש לבחון את השאלות הבאות: האם עמדה מלחמת לבנון השנייה ביעדים התפיסתיים, היינו, האם מטרתה הייתה לתת מענה למציאות בלתי נסבלת? האם המלחמה הייתה אפקטיבית לצורך סיום סבב האלימות בהישגים האופטימיים ובמחירים סבירים? האם הכינה תנאים טובים לתקופת השגרה שבאה אחריה? האם הייתה קצרה והפחיתה את הנזק לעורף? המלחמה החלה בעקבות חטיפת החיילים על-ידי החזבאללה. לפחות על-פי ההתבטאויות הפומביות של נצאללה הוא לא תכנן לפתוח במלחמה כאשר הורה לארגונו לבצע את החטיפה ביולי 2006. החזבאללה ניסה לבצע כמה ניסיונות חטיפה במשך השנים שלאחר הנסיגה מלבנון. היעד המוצהר של הארגון היה שחרור אסירי החזבאללה (ולבנון) מידי ישראל.²³ מבחינת נצאללה, החטיפה ב-12 ביולי 2006 הייתה המשך של המאבק של הארגון בישראל, ולא פתיחת פרק חדש במאבק הזה.

הבסיס לקבלת ההחלטות של ישראל עם הכניסה למלחמה היה ההבנה שהחזבאללה חרג מתחום ההכלה שאותו ניסתה ישראל לשמר מאז הנסיגה מלבנון. ישראל החליטה על ביצוע פעולה צבאית משמעותית נגד החזבאללה. ניתן להניח שאם ישראל לא הייתה מגיבה בעוצמה רבה, למשל, כפי שהגיבה לאחר חטיפת החיילים באוקטובר 2000. מלחמת לבנון השנייה לא הייתה נפתחת ב-12 ביולי 2006. על-פי הניתוח הזה, ישראל היא שהחליטה לצאת למלחמה לנוכח המצב שנוצר, והיה בלתי ניתן להכלה מבחינתה.

בישראל קיימת רגישות רבה למושג מלחמת בְּרָה, ואולם בלי להיכנס לשאלה המוסרית (ואולי פוליטית), אפשר לראות בהחלטת ממשלת אולמרט להגיב באופן חמור על חטיפת החיילים החלטה על יציאה למלחמה, ואפשר היה גם להחליט אחרת (למשל, כפי שהחליט ברק לאחר החטיפה באוקטובר 2000. המאמר אינו עוסק בשאלה האם מקבלי ההחלטות הבינו בערב 12 ביולי 2006 שהם יוצאים למלחמה, או בסיבות להחלטת המסוימת (וינוגרד עסק רבות בשאלה הזאת), אלא בוחן את סבירות החלטה מול תפיסת הביטחון, שלפיה אם המצב הנו בלתי נסבל (מבחינה סובייקטיבית) מחויבת פעולה משמעותית החורגת מתחום השגרה כדי לשנותו, כפי שגם מראה המחקר בנושא אופי העימות המוגבל והמתמשך.²⁴ על-פי תפיסת הביטחון, כאשר המציאות בשגרה הופכת לבלתי מקובלת מבחינתה, יוצאת ישראל למלחמה שמטרתה להגיע לשגרה אפשרית עבורה. מן הבחינה הזאת החלטה לצאת למלחמת לבנון מתאימה לתפיסת הביטחון.

בדיון שנערך בממשלה ערב המלחמה אמר הרמטכ"ל:

"[זה] תהליך שצריך באיזה שהוא אופן לעצור אותו. כי אם אנחנו ניתן לו להמשיך ולהתקיים תחת איזה רעיון מסדר,

מה היה אפוא היעד לטווח הארוך של ישראל במלחמה? בנאום לכנסת פירט ראש הממשלה את היעדים:³⁰

- החזרת בני הערובה אהוד (אודי) גולדווסר ואלדד רגב.
 - הפסקת־אש מוחלטת.
 - פריסת צבא לבנון בכל דרום לבנון.
- הוצאת החזבאללה מן האזור תוך מימוש החלטת האו"ם מס' 1559.

● הסרת איום הטילים והרקטות מעל תושבי ישראל. סביר להניח, שהיעד המוצהר של החזרת החטופים היה הצהרתי, ובכל מקרה לא הייתה אפשרות צבאית לממש אותו. היעד השני - הפסקת־אש מוחלטת - מתייחס למלחמה עצמה (אם כי מתעלם מכך שהפסקת־האש הייתה תלויה כמעט לחלוטין בישראל). יתר היעדים מתייחסים לתקופת השגרה שתיווצר לאחר המלחמה. ישראל יצאה אפוא למלחמה נגד החזבאללה מכיוון שמציאות החטיפות הייתה בלתי נסבלת מבחינתה. המצב אפשר כנראה חזרה להפסקת־אש על־פי החלטת ישראל, אולם קודם לכן המלחמה הייתה צריכה ליצור תנאים שיאפשרו השגת מציאות ביטחונית שונה בצפון - "מציאות משופרת", כפי שניסח ראש הממשלה.

ועדת וינוגרד תיארה דיונים שעסקו בכלים האופרטיביים שאותם יש להפעיל לצורך מימוש היעד מרחיק הלכת - הוצאת החזבאללה מדרום לבנון ופריסת צבא לבנון במקומו. ואולם הדיונים האלה לא הגיעו לכלל הכרעה. העובדה שביציאה למלחמה, וגם במשך כל תקופת "הדשדוש", לא הייתה בישראל הבנה שמהלך קרקעי רחב להוצאת החזבאללה מדרום לבנון הנו תנאי הכרחי לפריסת כוח בין־לאומי אפקטיבי במקום החזבאללה מלמדת שלא נעשה קישור ישיר בין כיבוש דרום לבנון והוצאת החזבאללה ממנו (מאיר דגן ראש המוסד הציג ניתוח כזה אבל דעתו לא התקבלה).³²

נראה שהיעד המרכזי שאותו ניסה צה"ל להשיג היה פגיעה בחזבאללה והרתעתו בעתיד. דווקא היעד הזה - כשבוחנים אותו לאחר עשר השנים השקטות ביותר לאורך הגבול עם לבנון - הושג בצורה מרשימה ביותר. אין פירוש הדבר שזו הייתה התוכנית של צה"ל אבל מבחינת התוצאה הסופית, היעד של השגת תקופת שגרה שקטה הושג הרבה מעבר לציפיות. ואולם, ההרתעה בין ישראל לחזבאללה היא הדדית, ולכן לא הושג היעד של הרחבת חופש הפעולה שעליו דיבר אולמרט: "ישראל לא תסכים לחיות בצל איום הטילים או הרקטות נגד תושביה". ישראל לא הגיעה ליעד הזה משום שלא השיגה עליונות צבאית במידה המאפשרת לה חופש פעולה מלא בלבנון ללא צורך להתייחס לאיום האש של החזבאללה. המאמר לא בוחן את ההשפעות של המצב הזה על מעמדה האסטרטגי של ישראל באזור. יש הסבורים כי חוסר ההצלחה בתחום האופרטיבי בלבנון החליש את מעמדה האסטרטגי של ישראל באזור.

בחינת המלחמה מבחינת משבחה והפגיעה בעורף הישראלי היא פשוטה יחסית. ועדת וינוגרד קבעה באופן ברור שתקופת "הדשדוש" רק האריכה את המלחמה והובילה לפגיעה מיותרת בעורף. ישראל יכלה להגיע להישגי המלחמה גם ללא התארכות המלחמה, או לחלופין - אם הייתה מיישמת את המהלך הקרקעי

מוקדם יותר.³³

בבחינה רטרופספקטיבית של היציאה למלחמה ואופן המימוש שלה מול תפיסת הביטחון ניתן לטעון שההחלטה על יציאה למלחמה כדי לשנות את המציאות שנוצרה שלפיה החזבאללה חוטף חיילים או מנסה לחטוף חיילים על הגבול הייתה הגיונית ועל־פי תפיסת הביטחון.

לעומת זאת, המלחמה עצמה לא נוהלה על־פי תפיסת הביטחון. מקבלי החלטות לא הגדירו באופן מלא את יעדי המלחמה לטווח הארוך, ולמצער לא התכוונו ברצינות להחלטות שהתקבלו. לא ננקטו המהלכים שנדרשו כדי להוציא את החזבאללה מדרום לבנון (אם אמנם הייתה כוונה כזאת); לחלופין המלחמה התארכה מעבר לנדרש אם היעד היה ליצור הרתעה כלפי החזבאללה, כפי שאכן אירע בפועל.

יש להדגיש במיוחד שישראל לא ניצלה את העובדה שהמלחמה נכפתה על החזבאללה בניגוד לאינטרס של הארגון, ושלמעשה החזבאללה היה מעוניין במשך כל המלחמה להגיע להפסקת־אש כדי לקצר אותה. כך ניתן היה להפחית את הפגיעה בעורף. המאמר לא עסק בהיבט האופרטיבי שבו מצאה ועדת וינוג*רד כשלים בהפעלת הכוח ובמוכנות הטכנית, אשר שהצטרפו לכאוס ברמה האסטרטגית.

הבסיס לקבלת ההחלטות של ישראל עם הכניסה להחלטה להחזבאללה חרג מתחום ההכלה שאותו ניסתה ישראל לשמר מאז הנסיגה מלבנון

סיכום

התקופה שקדמה למלחמת לבנון והמלחמה עצמה מדגימות היטב את תפיסת הביטחון של ישראל - כפי שעולה ממסמך המ"ל. בתקופה שקדמה למלחמה התהווה מצב שגרה שכלל רמת אלימות מסוימת בגבול הצפון. מדיניות ההכלה של ממשלות ישראל עלתה בקנה אחד עם תפיסת הביטחון. רצונו של נצראללה לגרור את ישראל לחילופי אסירים הביא אותו לנסות לשנות את חוקי המשחק כך שתיווצר מציאות שתהיה בלתי נסבלת בעיני ממשלת ישראל.

ההחלטה לצאת למלחמת לבנון השנייה הייתה יכולה להיות סבירה לנוכח המצב הזה - אם הייתה מתקבלת באופן מושכל.

המלחמה עצמה לא נוהלה על־פי תפיסת הביטחון. את היעד הראשון - הפסקת המלחמה - ניתן היה להשיג כנראה בכל רגע במשך המלחמה על־ידי הפסקת פעילות צה"ל ויציאה מלבנון. ישראל לא ניצלה את המצב הזה ולא קיצרה את המלחמה כדי להפחית את המחיר של העורף. מנגד המלחמה אכן הביאה לתקופת שגרה שקטה ביותר אי פעם בגבול הצפון, ולכן היא הייתה אפקטיבית מבחינת תפיסת הביטחון של ישראל. ואולם גם בעניין הזה היעד הושג באופן אקראי לא בעקבות תכנון מוקדם. יתרה מזו, דווקא היעדים שעליהם הוחלט והוצהר לא הושגו, וגם לא היה סיכוי להשיגם באמצעות האופרציה הצבאית שתוכננה ומומשה.

ואולם, ממלחמת לבנון, למרות כשליה האופרטיביים והניהול האסטרטגי הבעייתי שלה, לא ניתן לגזור צורך בעדכון משמעותי בתפיסת הביטחון כפי שהיא באה לידי ביטוי היום בטיוות המ"ל. עם זאת, המלחמה נתנה דחיפה משמעותית להבנת החשיבות של רגל ההגנה (או רגל ההתגוננות) שאותה הכניסה לשיח על תפיסת הביטחון ועדת מרידור.

